

Utviklingen i alderspensjon pr. 30. september 2016

Notatet er skrevet av Helene Ytteborg

Ved utgangen av 3.kvartal 2016 var det 889 000 personer som mottok alderspensjon, en økning på 27 000, eller 3 prosent, sammenliknet med 3. kvartal 2015.

90 700 personer i alder 62-66 år mottar alderspensjon. Dette betyr at 32 prosent¹ av befolkningen i denne aldersgruppa er alderspensjonister. Ved første telletidspunkt etter at den nye pensjonsreformen trådte i kraft - 1. kvartal 2011 - var andelen seks prosent.

Selv om antall alderspensjonister øker, går antall nye alderspensjonister ned. Hittil i 2016 har det blitt 50 200 nye alderspensjonister. I de tre første kvartalene i 2015 var det 55 000 nye alderspensjonister som kom inn i ordningen. Antall nye alderspensjonister har dermed gått ned med 4 400 personer sammenliknet med de tre første kvartalene i fjor. Reduksjonen gjelder særlig personer i aldersgruppen 67-69 år. Dette er fordi mange allerede har tatt ut pensjon når de fyller 67 år. Sammenliknet med de første etterkrigskullene, er det også færre 67-åringer i befolkningen.

Blant alderspensjonistene i alderen 62-66 år var det 11 prosent som mottok gradert pensjon ved utgangen av 3.kvartal 2016. Mens 16 prosent av alderspensjonistene i alderen 62-66 år mottok gradert pensjon ved utgangen av 3. kvartal 2011, har andelen holdt seg stabil på rundt 11 prosent de siste årene.

Nye opptjeningsregler for alderspensjon gjelder delvis for personer født 1954–1962 og fullt ut for personer født 1963 og senere. I 2016 har vi fått de første alderspensjonistene som får pensjonen delvis beregnet etter nye regler. 10 300 alderspensjonister mottok inntekstpensjon ved utgangen av 3. kvartal 2016.

Pensjonsreformen

Fra og med 1. januar 2011 trådte det nye regelverket for alderspensjon i kraft. Fra det tidspunktet har mange rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Man kan velge å ta ut hel pensjon eller gradert pensjon; 20, 40, 50, 60, eller 80 prosent. I tillegg er det mulig å kombinere alderspensjonen med andre ytelser, for eksempel gradert uføretrygd.

Fortsatt økning i antall alderspensjonister....

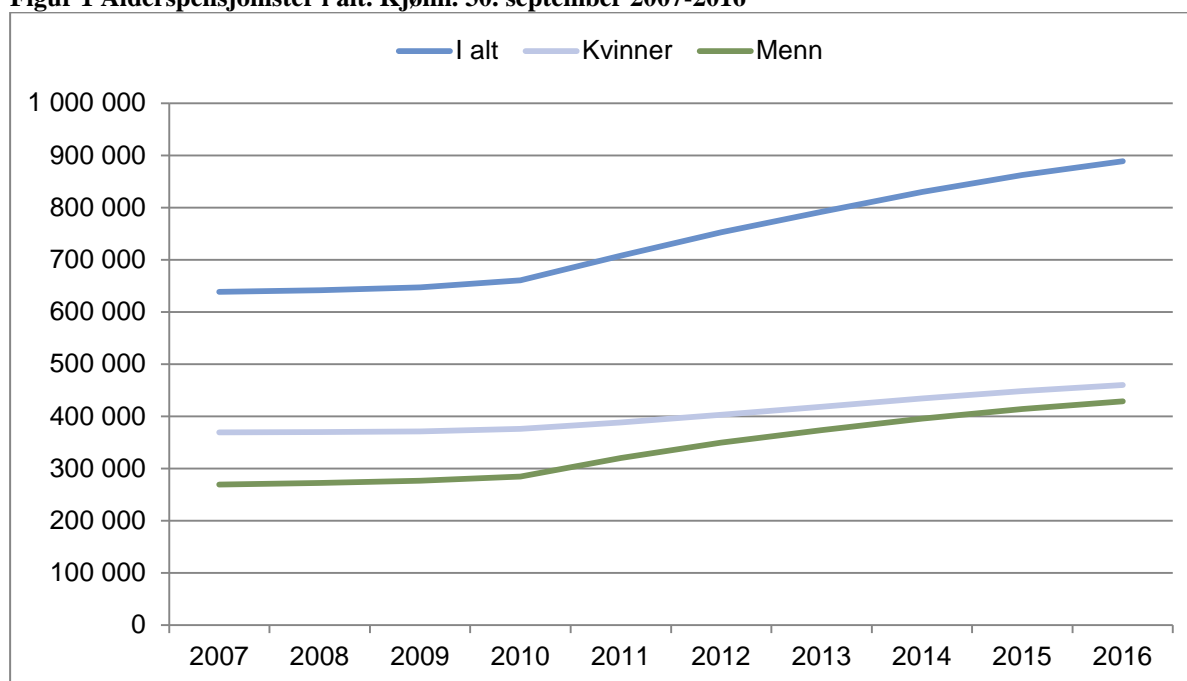
Ved utgangen av 3. kvartal 2016 var det 889 000 personer som mottok alderspensjon. Dette tilsvarer en økning på 27 000 personer sammenliknet med et år tidligere. Figur 1 viser utviklingen i antall alderspensjonister fra 2007 fram til i dag. Veksten har vært langt kraftigere i årene etter 2011 sammenliknet med tidligere perioder. Dette skyldes pensjonsreformen og at den nedre aldersgrensen for uttak av alderspensjon ble redusert fra 67

¹ Regnes ut fra antall alderspensjonister som bor i Norge. Pensjonister som er bosatt i utlandet er ikke med i beregningen.

til 62 år. Stor vekst i befolkningen over 67 år de siste årene har også bidratt til veksten. Samtidig med at nye aldersgrupper fikk rett på uttak av alderspensjon, nådde de store etterkrigskullene pensjonsalder.

I september 2007 var det 101 000 flere kvinnelige alderspensjonister enn mannlige alderspensjonister. Som figuren viser har forskjellen mellom kjønnene sunket betraktelig etter innføringen av pensjonsreformen. I september 2016 er forskjellen 31 000. Dette skyldes i stor grad at flere menn tar ut alderspensjon før fylte 67 år. En annen forklaring er at forskjellen i levealder mellom kvinner og menn har blitt noe redusert de senere årene. Menn står for 55 prosent av økningen det siste året, noe som utgjør 14 700 personer. Til sammenligning stod menn for 74 prosent av økningen fra september 2010 til september 2011. Selv om andelen menn med alderspensjon er økende, avtar veksten sammenlignet med de foregående årene.

Figur 1 Alderspensionister i alt. Kjønn. 30. september 2007-2016

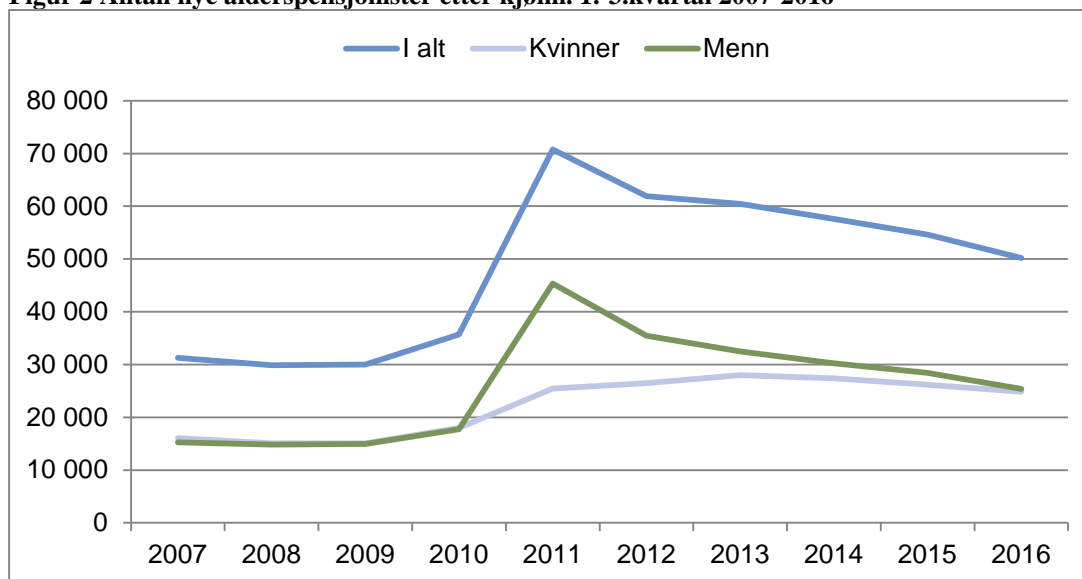
Kilde: NAV

... samtidig avtar antall nye alderspensjonister svakt

Antall nye alderspensjonister var 50 200 i 1.-3. kvartal 2016 mot 54 500 i samme periode i 2015. Dette tilsvarer en nedgang på 8 prosent. Reduksjonen i antall nye alderspensjonister er størst blant menn, med 3 000 færre sammenliknet med de tre første kvartalene i 2015, tilsvarende en nedgang på 11 prosent. Nedgangen blant kvinner er 1 400, eller 5 prosent.

Før pensjonsreformen var antallet nye alderspensjonister relativt likt for kvinner og menn. Etter pensjonsreformen har særlig mange menn valgt å ta ut tidlig pensjon, noe som førte til en periode med veldig høy tilgang blant menn under 67 år i perioden etter 2011. Nå flater antall nye alderspensjonister ut, siden mange allerede har tatt ut alderspensjon før fylte 67 år.

Figur 2 Antall nye alderspensjonister etter kjønn. 1.-3.kvartal 2007-2016*

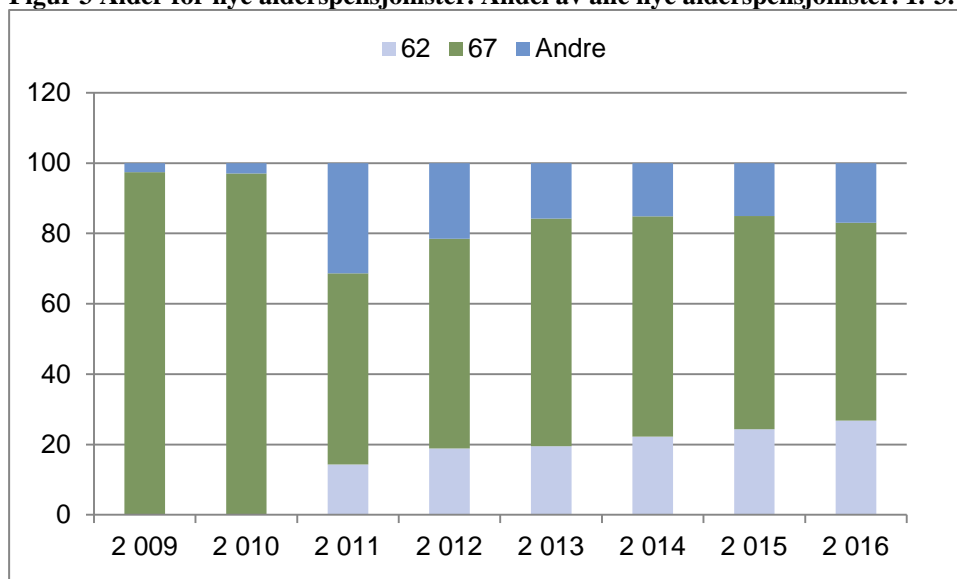
Kilde:NAV

*Tall for 2009 er beregnet

Det er særlig mange som tar ut alderspensjon ved fylte 62 eller 67 år. Av de nye alderspensjonistene i 1.-3. kvartal 2016 tok 27 prosent ut alderspensjon fra 62 år, mens 56 prosent tok ut fra 67 år. For kvinner var andelene 15 og 70 prosent, mens blant menn tok 38 prosent ut ved 62 og 43 prosent ut ved 67 år.

Andelen alderspensjonister som tar ut pensjon fra fylte 67 år har gått ned med 5 prosentpoeng fra de tre første kvartalene 2015 til samme periode i 2016. For et år siden var det 61 prosent som tok ut pensjon fra fylte 67 år. Det skyldes trolig at den gamle AFP-ordningen i privat sektor ble utfaset i løpet av 2015. De som hadde gammel privat AFP gikk over på alderspensjon da de fylte 67 år. For å ta ut ny privat AFP er det derimot et vilkår at man også tar ut alderspensjon. Den vanligste uttaksalderen for privat AFP er 62 år – omtrent fire av fem i denne gruppen velger uttaksalder 62 år.

Figur 3 Alder for nye alderspensjonister. Andel av alle nye alderspensjonister. 1.-3. kvartal 2011- 2016

Kilde: NAV

I 1. - 3. kvartal 2016 var det 19 600 av de 36 900 67 åringer som gikk av med pensjon som hadde overgang fra en annen ytelse. Dette utgjør 53 prosent av de nye 67-åringene. 13 800 kom fra uføretrygd, 400 fra gjenlevendepensjon og 4 500 fra offentlig AFP.

Flere alderspensjonister under 67 år

Ved utgangen av september 2016 var det 90 700 alderspensjonister i alderen 62-66 år. Dette er en økning på 3 100 personer sammenliknet med september 2015. Menn utgjør 72 prosent av alderspensjonister i aldersgruppa 62-66 år.

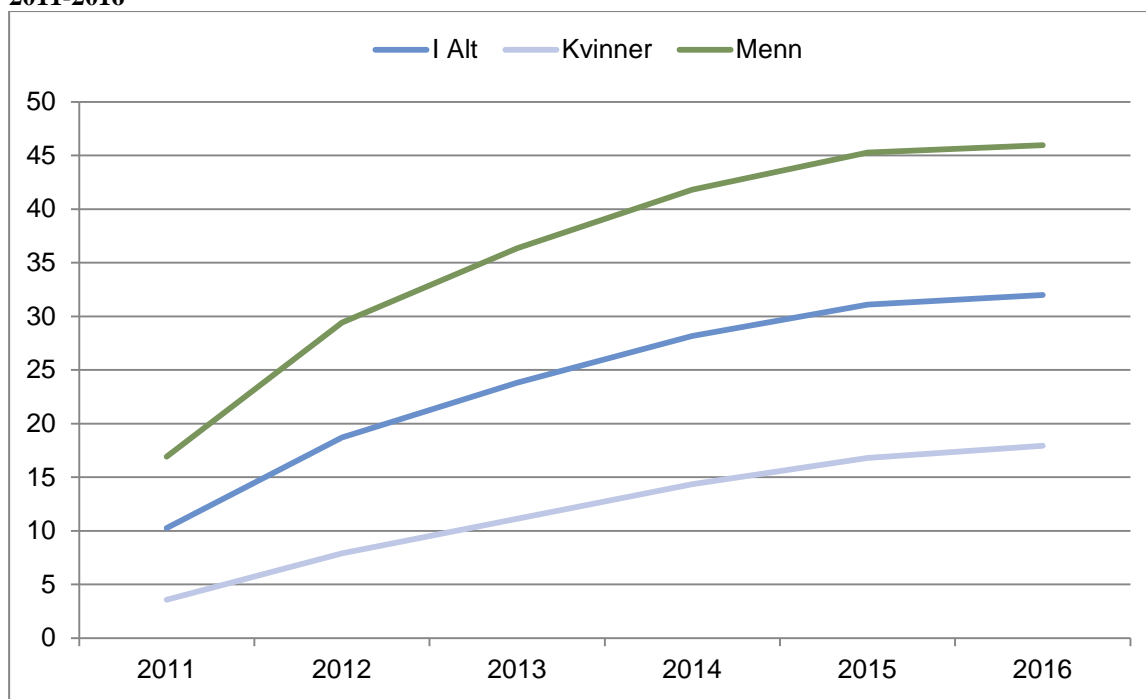
Etter at pensjonsreformen trådte i kraft 1. januar 2011 er det mange som har rett til alderspensjon fra og med fylte 62 år. Kvinner har i mindre grad enn menn benyttet seg av denne muligheten. To viktige årsaker er at færre kvinner oppfyller vilkåret for å ta ut tidlig alderspensjon, og at flere kvinner allerede mottar full uføretrygd eller andre pensjoner. Likevel er det slik at blant dem som har mulighet til å ta ut tidlig alderspensjon, er andelen som tar ut tidlig pensjon høyere blant menn enn blant kvinner. En mulig årsak kan være at kvinner har høyere forventet levealder enn menn. Kvinner kan dermed i større grad være tjent med å utsette uttaket av alderspensjon.

Som nevnt over ble gammel AFP i privat sektor faset ut i 2015. Ny AFP krever at man tar ut alderspensjon samtidig som uttak av AFP. Siden flere menn enn kvinner mottar AFP, og de fleste tar ut AFP fra fylte 62 år, er dette også en grunn til at flere menn enn kvinner tar ut pensjon før fylte 67 år.

32 prosent av 62-66-åringene som er bosatt i Norge² mottok alderspensjon ved utgangen av september 2016. I september 2011, det året pensjonsreformen trådte i kraft, var andelen 10 prosent. Det er store forskjeller på andelen for menn og kvinner. 46 prosent av mennene og 18

prosent av kvinnene i alderen 62-66 år var alderspensjonister ved utgangen av september i år (figur 4).

Figur 4 Alderspensjonister 62-66 år etter kjønn. Andel av befolkningen i samme aldersgruppe. September 2011-2016³

Kilde: NAV

Stabil andel med gradert alderspensjon.

Ved utgangen av september 2016 var det 417 900 personer som mottok alderspensjon etter nye regler. 11 600 av disse tok ut gradert pensjon. Personer som nådde pensjonsalder i 2011 eller senere kunne velge å ta ut gradert eller full alderspensjon ved siden av heltids- eller deltidsarbeid eller i kombinasjon med andre ytelser.

11 prosent av alderspensjonistene i aldersgruppen 62-66 år mottar gradert alderspensjon. Denne andelen har holdt seg stabil de siste to årene. Ved utgangen av 3.kvartal 2011 var det en del flere som tok i bruk den nye muligheten til å ta ut gradert alderspensjon. Da var andelen som tok ut gradert alderspensjon 16 prosent.

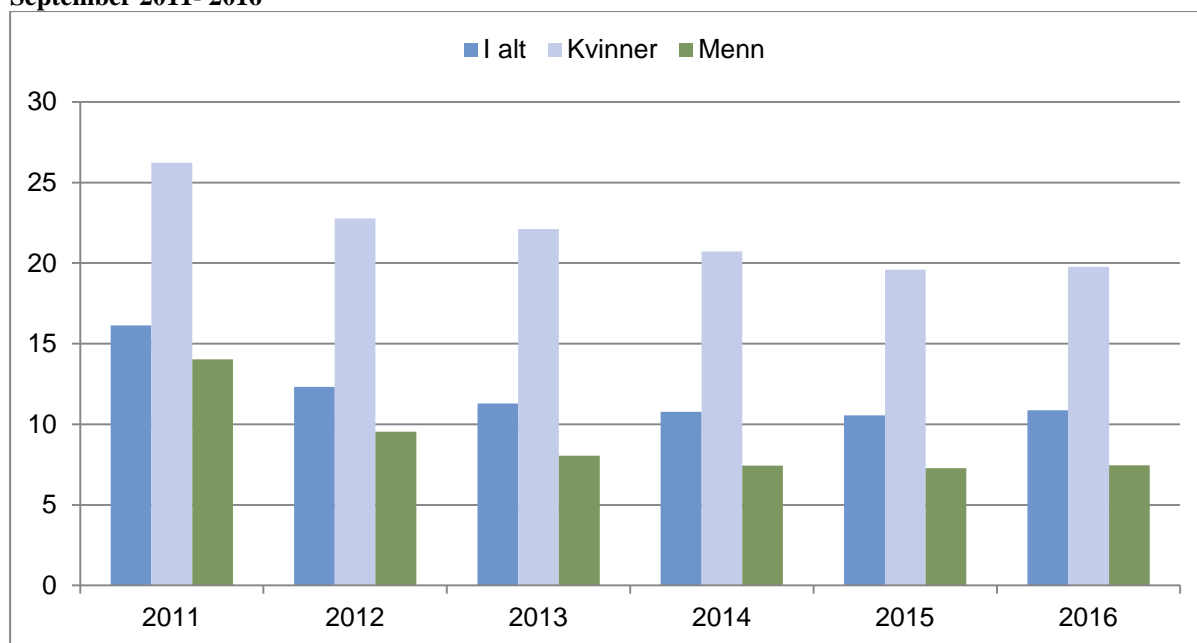
Blant kvinner er det flere som tar ut gradert alderspensjon enn det er blant menn. Blant de i aldersgruppen 62-66 år tok 20 prosent av kvinnene ut gradert pensjon, sammenliknet med 7 prosent blant mennene. Figur 5 viser at både menns og kvinners andel med gradert pensjon har gått ned sammenliknet med hva som var tilfelle i 2011.

Kvinner har en lavere gjennomsnittlig opptjening enn menn og lever lenger enn menn. Kvinner kan derfor i større grad ønske å spare pensjonen til senere i livet og dermed bare ta ut gradert pensjon i første omgang. I tillegg er det flere kvinner enn menn som ikke har

³ 2016 er basert på foreløpige tall. Pågående arbeid for å kvalitetssikre tallene kan gi små justeringer i fremtiden.

tilstrekkelig opptjening til å kunne ta ut full alderspensjon, men kan oppfylle kriteriet for å ta ut en gradert alderspensjon og derfor velger å gjøre det.

Figur 5 Alderspensjonister 62-66 år etter kjønn. Andel alderspensjonister med gradert pensjon. September 2011- 2016

Kilde: NAV

Økt sats gir flere minstepensjonister

Ved utgangen av september 2016 var det 148 800 alderspensjonister som mottok minstepensjon. Dette er en økning på 3 500 personer sammenliknet med september 2015. Blant alderspensjonister over 66 år var 19 prosent minstepensjonister⁴. Andelen er på nivå med tall for september 2015.

De senere årene har vi sett en stadig nedgang i antall minstepensjonister. I september ser vi en økning i antall minstepensjonister. Lovendringer som gjelder fra 1. september 2016, medførte at satsene for minstepensjonen økte med cirka 4 500 kroner for gifte og samboende og med om lag 4 000 kroner for enslige. Økning for enslige minstepensjonister ble utbetalt først i oktober, med etterbetaling for september. Denne økningen påvirker derfor ikke statistikken for september. Når minste pensjonsnivå øker, vil flere falle inn under definisjonen minstepensjonister. Økningen som vi så langt har observert, gjelder utelukkende gifte og samboende pensjonister. De fleste pensjonister har fått pensjonen sin automatisk omregnet, men NAV vil også gjennomgå noen saker manuelt. Vi må derfor forvente å få en ytterligere økning i antall minstepensjonister utover i 2016, før antallet sannsynligvis vil falle igjen i 2017.

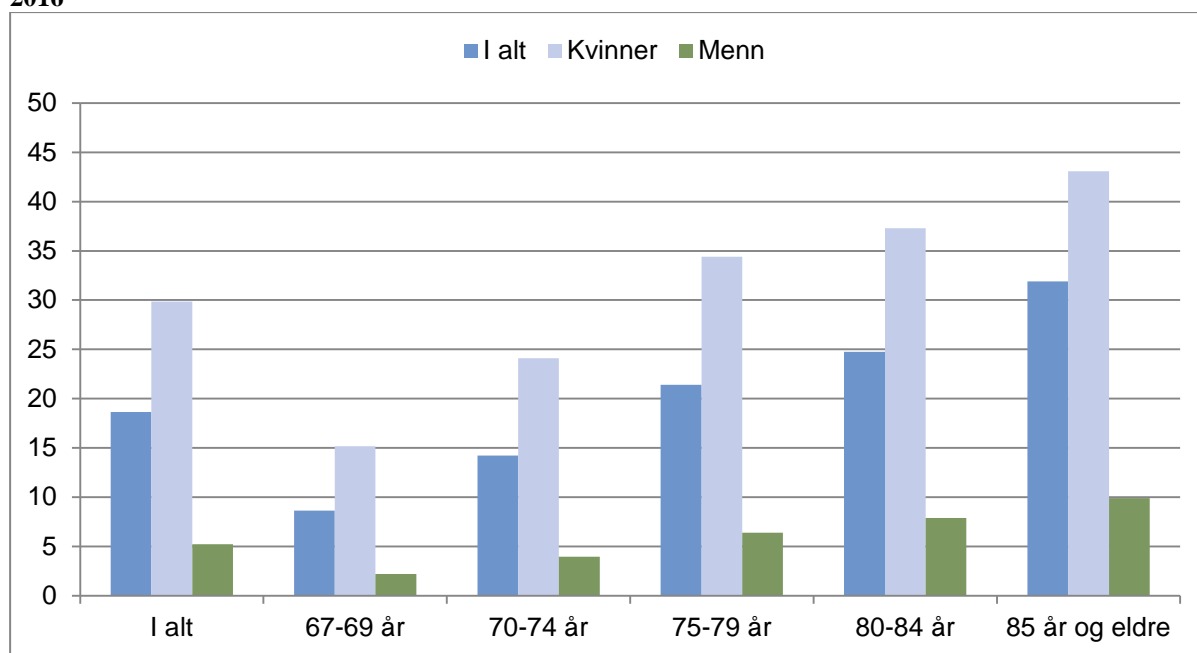
⁴ For å kunne ta ut pensjon når man er under 67 år, må man ha nok opptjening til å kunne ta ut pensjonsytelser som er på nivå med minste pensjonsnivå.

Det er større andel som mottar minstepensjon blant kvinner enn blant menn. Ved utgangen av september 2016 mottok 30 prosent av kvinnelige alderspensjonister minstepensjon. Blant menn var det 5 prosent som fikk minstepensjon.

Det er særlig blant de eldre kvinnene at det er mange som mottar minstepensjon – jamfør figur 6. Blant kvinner over 85 år med alderspensjon var det 43 prosent minstepensjonister i september 2016, mens det i aldersgruppen 67-69 år var 15 prosent. Selv om det er færre menn enn kvinner som mottar minstepensjon, ser vi en tilsvarende aldersfordeling blant mennene. Blant mennene over 85 år var det i september i år 10 prosent minstepensjonister, mens andelen for dem i aldersgruppen 67-69 år var 2 prosent.

Vi har sett en nedgang i antall minstepensjonister siste årene. Dette skyldes en modning av pensjonssystemet⁵ og at nye pensjonister i større grad enn tidligere har vært yrkesaktive. Den første årsaken er den viktigste for menn, mens den andre forklaringen i stor grad gjelder for kvinner. Når vi nå ser en økning i antall minstepensjonister, er det fordi satsen for minste pensjonsnivå ble hevet.

Figur 6: Minstepensjonister. Andel av alderspensjonister (67 år og eldre) etter kjønn og alder. September 2016

Kilde: NAV

Inntekstpensjon

Nye opptjeningsregler for alderspensjon gjelder delvis for personer født 1954–1962 og fullt ut for personer født 1963 og senere. I 2016 har vi fått de første alderspensjonistene som får

⁵ Yngre fødselskull har hatt anledning til å tjene opp pensjonspoeng i flere år, fordi 1967 var første mulige år for pensjonsopptjening. De som er født i 1940 og fylte 67 år i 2007, er de første som har hatt anledning til full opptjening ved fylte 67 år.

pensjonen delvis beregnet etter nye regler. 10 300 alderspensjonister mottok den nye inntektpensjonen ved utgangen av 3. kvartal 2016.

Inntektpensjonen er en del av alderspensjonen som beregnes på grunnlag av den opptjente pensjonsbeholdningen din. All pensjonsgivende inntekt fra 13 til 75 år teller. Inntektpensjon er en del av regelverket som helt eller delvis omfatter de som er født i 1954 eller senere.

Det viktigste med de nye reglene er at alle år i arbeid teller med ved beregning av pensjonen, og at man får pensjonsopptjening allerede fra første krone. Med de gamle opptjeningsreglene for alderspensjon oppnådde man full pensjonsopptjening etter 40 år.

Tilleggspensjon

Tilleggspensjon gis til alderspensjonister som har tjent opp pensjonspoeng gjennom å ha vært i arbeid eller hatt andre typer pensjonsopptjening i henhold til de gamle pensjonsreglene.⁶ Andelen med tilleggspensjon har økt fra 92 prosent i september 2007 til 97 prosent i september 2016. Det er særlig blant kvinnene at andelen med tilleggspensjon øker, fordi stadig flere kvinnelige alderspensjonister har vært yrkesaktive. Andelen økte her fra 88 prosent til 95 prosent i løpet av den siste tiårs-perioden.

Skjermingstillegg til tidligere uføre

Fra februar 2012 får uføre som har overgang til alderspensjon ved 67 år et skjermingstillegg som del av alderspensjonen. Skjermingstillegget gir en delvis kompensasjon for levealdersjusteringen. Ved utgangen av 3. kvartal 2016 var det 111 000 alderspensjonister som mottok skjermingstillegg, dvs. en andel på 12 prosent av alle alderspensjonister. Ved utgangen av 3. kvartal 2012 var andelen 4 prosent.

Kombinert med uføretrygd

2 600 mottok alderspensjon i kombinasjon med uføretrygd i september 2016. Antallet er på samme nivå som for et år siden.

⁶ De gamle opptjeningsreglene gjelder delvis for personer født i 1954 – 1962 og fullt ut for personer født før 1954.